

Канцір І. А.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та менеджменту
Інституту інноваційної освіти
Київського національного університету будівництва і архітектури*

Козьмук Н. І.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Університету банківської справи*

Kantsir I. A.

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of Economics and Management Department,
GSP «Institute of Innovation Education
of Kyiv National University of Construction and Architecture»*

Kozmuk N. I.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Finance, Banking and Insurance Department
University of Banking Business School*

ПРІОРИТЕТИ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

REGULATORY POLICY PRIORITIES IN THE PROVIDING FINANCIAL SECTOR SUSTAINABILITIES IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATION CONVERGATIONS

Анотація. У статті проаналізовано особливості забезпечення стійкого розвитку фінансового сектора національної економіки. Окреслено шляхи забезпечення фінансової стабільності та динамічного розвитку фінансового сектору в умовах трансформаційних перетворень, які полягатимуть в удосконаленні системи регулювання та нагляду; імплементації рекомендацій Basel III і Solvency II щодо платоспроможності та ліквідності учасників фінансового сектору; виробленні фінансового механізму, адекватного завданням стратегічного розвитку держави.

Ключові слова: фінансовий сектор, фінансова стійкість, фінансова стабільність, макроруденційне регулювання.

Постановка проблеми. В умовах політичної, соціально-економічної та фінансової нестабільності особливої вагомості набуває питання пошуку механізмів регуляторної політики в контексті забезпечення стійкого розвитку фінансового сектора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання стійкості національної економіки та важелів регуляторної політики як інструментарію нагляду й контролю присвячено праці вітчизняних та зарубіжних науковців: О. Барановського, Я. Белінської, О. Василика, О. Вовчак, В. Коваленко, Ю. Коваленко, Я. Міркіна, В. Міщенко, С. Міщенко, С. Науменкової, Б. Пшика, Дж. Стігліца, Т. Смовженко та ін. Проте дотепер не вироблено єдиної позиції щодо забезпечення стійкості фінансового сектора.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на актуальність дослідження особливостей регуляторної політики в умовах трансформаційних перетворень та широке коло наукових праць, виконаних у цій сфері, дотепер не сформовано цілісної теоретичної концепції та пропозицій щодо вдосконалення принципів реалізації механізмів регулювання, нагляду та впливу у фінансовому секторі. Не завершено системний аналіз закономірностей макроруденційного регулю-

вання, тривають дискусії щодо природи, вектора і моделей трансформації політики держави у сфері фінансів. Усе це вимагає поглиблення досліджень для пошуку оптимальних регуляторних моделей, конструювання відповідної фінансово-економічної та соціальної політики.

Мета статті полягає в узагальненні теоретичних положень й обґрунтуванні пріоритетів регуляторної політики в контексті забезпечення стійкості фінансового сектора національної економіки в умовах трансформаційних перетворень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національна економіка є одним із найбільш регульованих секторів. Метою регуляторної діяльності виступають проведення єдиної та ефективної політики у сфері фінансово-економічних відносин; захист інтересів фізичних та юридичних осіб; створення сприятливих умов для розвитку та функціонування реального та фінансового секторів; забезпечення рівних можливостей для доступу на ринок і прав їх учасників; дотримання вимог чинного законодавства; сприяння інтеграції у глобальний економічний простір.

У сучасному суспільстві в умовах трансформаційних перетворень під впливом державної політики формуються принципово нові підходи до стабілізації фінансової ситуа-

ції на макро- та мікрорівнях. Диференціація поглядів безпосередньо пов'язана з тлумаченням та розмежуванням сутності категорій «фінансова стійкість» та «фінансова стабільність».

Аналізуючи етимологію поняття «фінансова стабільність», доцільно чітко усвідомити сутність категорії «стабільність». Стабільність – це стан рівноваги, відсутність змін (як позитивних, так і негативних), стан спокою. Стабільність асоціюється з порядком, незмінністю, стійким функціонуванням тощо. Цей термін використовується для опису стану системи, її структури і окремих елементів або підсистем, процесів та відносин.

Стабільність – це стан сталого функціонування усіх складників економіко-правових та політичних відносин на засадах збалансованості інтересів основних суспільних груп як критерію стану функціонування суспільства (табл. 1).

Фінансова стабільність – це стійкий стан фінансової системи країни, що спроможний забезпечити безперервне здійснення розрахункових операцій на макrorівні, високий рівень довіри до фінансово-кредитних установ, відсутність надмірної можливості управління фінансовими ризиками, а також запас міцності у фінансовій системі, що дає змогу протистояти негативним економічним шокам у майбутньому та запобігати їх негативному впливу на економіку [1, с. 91-96].

Резюмуючи підходи до трактування фінансової стабільності як економічної категорії, видається доречним констатувати її як домінуючий, чинник сталості та відсутності нестабільності у фінансово-економічних відносинах. Проте таке подання стану функціонування фінансового сектора не зовсім відповідає притаманним йому ознакам, оскільки фінансовий сектор динамічний, постійно еволюціонує та перебуває у стані руху й розвитку.

Для характеристики стану фінансового сектора, на нашу думку, доцільно використовувати категорію «фінансова стійкість», адже «стійким до чого-небудь називають об'єкт, який здатний зберігати свої функці-

ональні якості за несприятливого впливу зовнішнього середовища» [8, с. 1140].

Слушною є позиція проф. Л.М. Шаблістої, яка полягає у диференціації понять «фінансова стійкість» та «фінансова стабільність», зокрема «...«фінансова стійкість – це узагальнююча якісна характеристика фінансового стану підприємства, що відображає тенденції зміни фінансових відносин на підприємстві під впливом різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників. Термін «стабільність» ... є ознакою сталості (постійності) руху, як динамічного процесу, що має певну швидкість, темп. Стійкість фінансового стану забезпечується усією виробничою діяльністю підприємства, тому в цьому понятті відображається не тільки стан фінансових ресурсів, а й ефективність їх використання» (табл. 2) [9, с. 47-48].

Домінантою ефективного функціонування фінансового сектора вважається вибір моделі його функціонування; ефективність регуляторних важелів впливу; наявність дієвих фінансово-кредитного та нормативно-правового механізмів забезпечення фінансової діяльності.

Основними цілями державного фінансового регулювання виступають: забезпечення стійкості фінансового сектора; вдосконалення контролю над монетарною політикою; стимулювання розвитку ринків; інвестиційна привабливість.

Макропруденційна політика вважається одним з основних шляхів забезпечення стійкого й ефективного розвитку фінансового сектора національної економіки.

Метою макропруденційного регулювання виступає прогнозування впливу коливань у фінансовому секторі на національну економіку як інструмент забезпечення сталого функціонування та розвитку держави на мікротамакroeкономічному рівнях.

Місія макропруденційного нагляду полягає у забезпеченні та підтримці фінансової стабільності, тобто зниженні або упередженні системних ризиків та спроможності фінансової системи протистояти негативним екзогенним та ендеогенним чинникам.

Таблиця 1

Узагальнення та систематизація дефініції «фінансова стабільність»

Поняття	Дефініція
Стабільність фінансової системи	– це здатність фінансової системи ефективно та безперервно виконувати власні функції, незважаючи на вплив масштабних несприятливих явищ [2]
Фінансова стабільність	– це стан фінансової системи, за якого вона здатна належно виконувати основні функції, такі як фінансове посередництво та здійснення платежів, а також протистояти кризовим явищам [3]
Фінансова стабільність	– це такий стан фінансової системи, за якого ефективно розподіляються ресурси, абсорбуються шоки та унеможливується їх здатність чинити руйнівний вплив на економіку [4, с. 12]
Фінансова стабільність	– це властивість фінансової системи адекватно і з мінімальними витратами змінювати основні характеристики розвитку відповідно до трансформацій економічної системи [6, с. 66]
Фінансова стабільність	– це стійкий стан фінансової системи країни, що дає змогу забезпечити безперервне здійснення розрахунків в економіці, високий рівень довіри до фінансово-кредитних установ, відсутність надмірної волатильності фінансових ринків, ефективний розподіл фінансових ресурсів та можливість управління фінансовими ризиками, а також запас міцності у фінансовій системі, що дає змогу протистояти негативним економічним шокам у майбутньому та запобігати їх негативному впливу на економіку [1, с. 96]
Фінансова стабільність	– це ситуація, в якій фінансова система здатна задовільно виконувати три ключові функції одночасно. По-перше, фінансова система ефективно і безупинно сприяє міжчасовому розподілу ресурсів в економіці від власників заощаджень до інвесторів і розподілу економічних ресурсів загалом. По-друге, фінансові ризики на перспективу визначаються й оцінюються з прийнятною точністю, а також відносно добре керуються. По-третє, фінансова система перебуває в такому стані, що вона без напруги, якщо небезупинно, може абсорбувати фінансові та реальні економічні непередбачувані події або шоки. Фінансова система перебуває у стані стабільності, коли вона сприяє функціонуванню економіки (а не перешкоджає йому) і розсіює фінансові дисбаланси, які виникають ендеогенно або як результат значних негативних і непередбачуваних подій [6, с. 18]
Фінансова стабільність	– це відсутність нестабільності ... фінансова нестабільність – це ситуація, в умовах якої функціонування економіки потенційно погіршується коливаннями цін фінансових активів або нездатністю фінансових інститутів виконувати свої договірні зобов'язання [7, с. 48]

Макропруденційна політика – це створення та застосування набору пруденційних інструментів для обмеження системних ризиків [17, с. 3]. Основним завданням макропруденційної політики виступає забезпечення стабільності фінансової системи, здатності протистояння системним ризикам, знижуючи при цьому волатильність фінансового циклу.

Макропруденційна політика не вважається панацеєю, а її ефективність залежить від результативності взаємодії з мікропруденційною політикою, грошово-кредитною політикою, фіскальною політикою та іншими сферами впливу, функціонування яких має на меті забезпечення фінансової стабільності.

Виокремлюють три базові завдання політики макропруденційного регулювання:

- 1) посилення стійкості фінансової системи до зовнішніх шоків завдяки створенню фінансових запобіжників;
- 2) обмеження в часовому вимірі впливу надмірного зростання вартості активів на зростання обсягу кредитування для запобігання підвищенню вразливості фінансової системи в часі;
- 3) контроль підвищення рівня вразливості всередині самої фінансової системи через перехресні зв'язки між фінансовими установами [18].

Макропруденційне регулювання повинно базуватися на засадах розсудливості та виваженості, прикладне значення яких відображено у системі Базель III [19] (зміцнення міжнародних нормативів з управління капіталом та ліквідністю для створення більш стійкого банківського сектору; поліпшення здатності банківського сектору долати наслідки фінансових та економічних криз і, таким чином, знижувати рівень ризику поширення цих проблем із фінансового в реальний сектор економіки).

Необхідність використання саме макропруденційного нагляду як методу забезпечення фінансової стабільності зумовлена тим, що пріоритетним напрямом трансформації вітчизняної фінансової системи має стати посилення сегмента фінансів, спрямованого на модернізацію та інноваційний розвиток реального сектору. Специфіка фінансування інноваційних процесів означає покриття вищих

ризиків шляхом розвитку системи моніторингу системних ризиків на макрорівні, ризик-менеджменту – на макрорівні, пруденційного нагляду, системи збору та розкриття інформації [20, с. 77].

Особливістю макропруденційної політики є її процесний характер, тобто моніторинг взаємної динаміки окремих процесів у фінансовій системі [21, с. 69].

Ефективність макропруденційної політики відчуватиметься лише у разі її синергії з монетарною, грошово-кредитною, фіскальною політикою.

У світовій практиці існують три основні інституційні організаційні моделі макропруденційної політики:

- 1) імплементація макропруденційної політики покладена на центральний банк держави (Чехія);
- 2) макропруденційну політику реалізує спеціалізований автономний департамент у складі центрального банку (Великобританія);
- 3) проведення макропруденційної політики здійснюється окремою інституцією, при цьому обов'язковою у її складі є участь представника центрального банку даної держави, тобто відповідальність за реалізацію макропруденційної політики покладена та розподілена між мікропруденційними регуляторами (США).

Забезпечення фінансової стійкості можливе через оновлення регуляторного механізму, впровадження дієвого інструментарію нагляду та впливу і методики його використання.

Зазвичай у більшості держав завдання із забезпечення фінансової стабільності покладається на центральний банк, у структурі якого виокремлюються департаменти чи підрозділи забезпечення фінансової стабільності або на органи державної влади (табл. 3).

У 1999 р. за ініціативою Міжнародного валютного фонду та Світового банку розпочалася імплементація Програми підтримки фінансового сектору (FSAP), метою якої виступає аналіз стану фінансової системи, запобігання та протидія системним ризикам на коротко- та середньострокову перспективу.

Моніторинг стану фінансового сектору здійснюється на основі алгоритму оцінки стану фінансової системи,

Таблиця 2

Узагальнення та систематизація дефініції «фінансова стійкість»

Поняття	Дефініція
О.В. Дзюблук [10, с. 38]	Фінансова стійкість – це здатність банку в строк та в повній сумі відповідати за своїми зобов'язаннями
О.В. Крухмаль [11, с. 8]	Фінансова стійкість – це якісна інтегральна характеристика спроможності установи ефективно виконувати свої функції та забезпечувати цілеспрямований розвиток шляхом трансформації ресурсів та мінімізації ризиків, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища
В.В. Коваленко [12, с. 8]	Фінансова стійкість – це здатність у динамічних умовах ринкового середовища протистояти дії негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, забезпечуючи надійність збереження та повернення вкладів юридичних та фізичних осіб, захищати інтереси акціонерів та своєчасно виконувати власні зобов'язання для забезпечення фінансової безпеки держави
П.В. Каллаур [13, с. 33]	Фінансова стійкість – це властивість фінансової системи повертатися до рівноважного стану після припинення впливу, яке вивело її з цього стану
В.І. Міщенко, О.І. Кіреєв, М.М. Шаповалова [14, с. 12, 68]	Фінансова стійкість – це такий стан динамічної фінансової системи, за якого вплив будь-яких шоків на фінансову систему (чи на окремі її елементи) не заважає їй забезпечувати ефективний перерозподіл фінансових ресурсів в економіці, функціонування платіжної системи, а також абсорбцію (амортизацію) шоків
І.І. Попов [15]	Фінансова стійкість – це збалансований стан, який визначається певним трендом протягом тривалого інтервалу часу, який розглядається... Це пов'язано з тим, що фінансова система як об'єкт, що досліджується, діє в постійно змінних умовах зовнішнього середовища, але важливим є те, щоб така лінія знаходилася в певних межах
О.І. Барановський [16, с. 79]	Стійкість системи – це об'єктивне віддзеркалення статус-кво у ній з урахуванням стану збалансованості всіх її структурних елементів, що свідчить про здатність виконання нею свого функціонального призначення

Узагальнення зарубіжного досвіду координації роботи із забезпечення фінансової стабільності

Держава	Регуляторний орган	Повноваження органу забезпечення фінансової стабільності
Велико-британія	Банк Англії (Bank of England) Казначейство (Treasury) Управління фінансовими послугами (Financial Services Authority)	– проведення грошово-монетарної політики; – моніторинг стану платіжної системи та фінансово-розрахункових операцій; – забезпечення фінансової стабільності
Чехія	Чеський національний банк	– здійснення пруденційного нагляду та контролю; – моніторинг фінансової стабільності шляхом аналізу рівня прозорості і функціонування фінансового ринку
Польща	Народний банк Польщі	– забезпечення ефективної взаємодії між фінансовим та реальним сектором економіки; – підтримка фінансової та цінової стабільності; – контроль учасників фінансового ринку; – моніторинг фінансової стабільності.
Європейський Союз	Європейська система фінансового нагляду (ESRB) + (ESFS)	– розроблення превентивних заходів щодо попередження та запобігання кризовим явищам
	Європейська Рада із системних ризиків (ESRB)	– макропруденційне регулювання та нагляд; – моніторинг ризиків, розроблення індикаторів шоківих явищ; – взаємодія з фінансовими інституціями різних держав для упередження фінансової нестабільності
	Європейська система фінансових спостерігачів (ESFS)	– розроблення нормативно-правової бази щодо регулювання фінансових ринків та контроль над дотриманням; – імплементація та реалізація заходів антикризового характеру; – взаємодія з національними фінансовими регуляторами держав – членів ЄС
Сполучені Штати Америки	Рада з нагляду за фінансовою стабільністю	– провадження консолідованого нагляду за фінансовими установами; – моніторинг загроз фінансовій стабільності; – координація та вдосконалення нормативно-правової бази; – взаємозв'язок та співпраця з учасниками фінансових ринків
Китай	Агенція з координації фінансового контролю	– здійснення регуляторних та наглядових функцій за монетарною та фінансовою політикою; – імплементація превентивних заходів щодо системних ризиків; – забезпечення макроекономічної та фінансової стабільності

Джерело: авторська розробка на основі [22, с. 135-138]

розробленого фахівцями МВФ. Відповідно до цього алгоритму, інформаційною базою аналізу виступають макрота мікроекономічні показники й агреговані фінансові звіти базових фінансових інституцій, а результатом є побудова системи індикаторів фінансової стійкості, розроблення звіту про стан фінансової системи та формування пропозицій щодо зміцнення фінансової стабільності й упередження системних ризиків і шоків.

Для стабілізації фінансово-економічної ситуації в державі, створення конкурентоспроможної економіки ухвалено та здійснюється імплементація Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 р., головною метою якої виступає створення фінансової сис-

теми, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами ЄС.

Висновки. Таким чином, забезпечення фінансової стабільності та динамічного розвитку фінансового сектору в умовах трансформаційних перетворень повинне реалізовуватися шляхом удосконалення системи регулювання та нагляду; імплементації рекомендацій Basel III і Solvency II щодо платоспроможності та ліквідності учасників фінансового сектору; вироблення фінансового механізму, адекватного завданням стратегічного розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Пшик Б.І. Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву / Б.І. Пшик // Вісник СевНТУ. – 2013. – Вип. 138/2013. – С. 91-96. – Серія «Економіка і фінанси».
2. Raporty o stabilności systemu finansowego. National Bank of Poland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemfinansowy/stabilnosc.html>
3. Фінансова стабільність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=32278664
4. Колобов Ю.В. Основні аспекти фінансової стабільності в сучасних умовах / Ю.В. Колобов, О.І. Петрик // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2012. – № 1(12). – С. 11-17.
5. Белінська Я.В. Фінансова стабільність: сутність та напрями забезпечення / Я.В. Белінська, В.П. Биховченко // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 1(22). – С. 57-67.
6. Schinasi G.J. Defining Financial Stability / G.J. Schinasi // IMF Working Paper. International Monetary Fund. – 2004. – № 187. – Р. 18.
7. Crocket A. The Theory and Practice of Financial Stability / A. Crocket // GEI Newsletter issue. Global Economic Institutions. – 1997. – № 6. – Р. 48.
8. Дмитриев Д.В. Толковый словарь русского языка / Под ред. Д.В. Дмитриева. – М.: Астрель, 2003. – 1584 с.
9. Шабліста Л.М. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки / Л.М. Шабліста // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 2. – С. 46-57.

10. Дзюблюк О.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: [монографія] / О.В. Дзюблюк, Р.В. Михайлюк. – Тернопіль: Терно-граф, 2009. – 316 с.
11. Крухмаль О.В. Оцінка фінансової стійкості банків: інформаційне і методичне забезпечення: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / О.В. Крухмаль. – Суми, 2007. – 20 с.
12. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: [монографія] / В.В. Коваленко. – Суми: УАБС НБУ, 2010 – 228 с.
13. Каллаур П. Концепт «финансовая стабильность» / П. Каллаур // Белорусский экономический журнал. – 2007. – № 1. – С. 25-37.
14. Організаційно-методичні підходи до запровадження НБУ системи оцінки стійкості фінансової системи: інформаційно-аналітичні матеріали / За ред. В.І. Міщенко, О.І. Кіреєва, М.М. Шаповалової. – К.: Центр наукових досліджень НБУ, 2005. – 97 с.
15. Попов І.В. Методичні підходи до визначення стабільності фінансової системи / І.В. Попов // Ефективна економіка. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1177>
16. Барановський О.І. Стійкість банківської системи України / О.І. Барановський // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 78-87.
17. Петрик О.І. Основні аспекти макропруденційної політики в сучасних умовах / О.І. Петрик // Вісник НБУ. – 2013. – № 9. – С. 4-10.
18. Щодо формування макропруденційного підходу до управління фінансовою системою. Аналітична записка/Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/996/>.
19. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems-revised version June 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>
20. Белінська Я.В. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрями розвитку / Я.В. Белінська, В.П. Биховченко // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 1(22). – С. 72-84.
21. Горбачова А.О. До питання формування пруденційної політики у контексті ризик-орієнтованого підходу / А.О. Горбачова // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби. – 2013. – № 2. – С. 63-69.
22. Науменкова С.В. Світовий досвід регулювання фінансового сектору в контексті координації монетарної та фіскальної політики / С.В. Науменкова, Б.В. Приходько // Социальная экономика. – 2013. – № 4. – С. 131-142.

Аннотация. В работе проанализированы особенности обеспечения устойчивого развития финансового сектора национальной экономики, определены пути обеспечения финансовой стабильности и динамического развития финансового сектора в трансформационных условиях, которые будут заключаться в усовершенствовании системы регулирования и надзора; внедрении рекомендаций Basel III и Solvency II по платежеспособности и ликвидности участников финансового сектора; выработке финансового механизма, адекватного заданиям стратегического развития государства.

Ключевые слова: финансовый сектор, финансовая устойчивость, финансовая стабильность, макропруденциальное регулирование.

Summary. The paper analyzes the peculiarities of ensuring the sustainable development of the financial sector of the national economy, outlines the ways of ensuring financial stability and dynamic development of the financial sector in the transformation's conditions, which will consist of improving the system of regulation and supervision; the implementation of the Basel III and Solvency II recommendations regarding solvency and liquidity of financial sector participants; development of a financial mechanism adequate to the task of strategic development of the state.

Key words: financial sector, financial stability, financial stability, macroprudential regulation.